

Posisjonsnotat om naturlig karbonlagring

Nytt klimamål for økt naturlig karbonlagring

Norge bør sette et overordnet klimamål om at den naturlige lagringen av karbon i natur og økosystemer skal øke, der de tiltakene som velges også er positive for naturmangfold.

Dette overordnede målet bør følges av en strategi på tvers av departementer hvor det fastsettes nærmere bestemte mål og virkemidler for bevaring og økning av naturlige karbonlagre i ulike landskap. Målet og strategien bør inngå i behandlingen av stortingsmeldingen om klimapolitikken fra Klima- og miljødepartementet, laget på bakgrunn av Miljødirektoratets Klimakur-utredning (2020). ForUM for utvikling og miljø har spilt inn forslaget om et overordnet mål og en strategi for økt naturlig karbonlagring i Miljødirektoratets høring om Klimakur-utredningen. I dette notatet presenterer vi de viktigste miljøfaglige og politiske argumentene for forslaget.

Naturlig karbonlagring binder mer enn halvparten av menneskeskapt utslipp av klimagasser. Naturlig karbonlagring motvirker effektene av klimautslippene ved å redusere innholdet av CO₂ i atmosfæren. Globalt bindes karbonmengder tilsvarende over halvparten av menneskeskapt klimautslipp opp i naturen hvert år. Snaut halvparten av den naturlige karbonbindingen foregår i havet, drøyt halvparten foregår på land. Men med det økende naturtapet i Norge og ellers i verden, så svekker vi også naturens evne til å binde karbon. For å kunne håndtere de økende negative effektene fra klimaendringene må vi derfor både ta vare på og restaurere natur, og kutte betydelig i klimagassutslipp.

Norges naturgrunnlag gir spesielt gode forutsetninger for naturlig karbonlagring.

Norge har mer enn dobbelt så store naturlige karbonlagre som gjennomsnittet av verdens landområder (NINA 2020). De største lagrene finnes i skog, myrer og fjellområder. Størsteparten ligger i jordsmonnet. Skog har stor karbontetthet og areal, myr større karbontetthet, men mindre areal, mens fjellområders store karbonlagre først og fremst skyldes det store arealet. Samtidig har vårt overforbruk av naturen ført til at eksempelvis skogens karbonlagre er mindre i skoger preget av industrielt skogbruk sammenlignet med i naturskoger som ikke har vært drevet på samme måte.

Karbonlagring i matjord vil bidra til økt matsikkerhet. Jord med høyere andel organisk materiale har mer karbon og en økt evne til å absorbere og lagre vann. Dette vil være viktig i et endret klima med hyppigere og forverrede flommer og tørkeperioder. En mer porøs jord kan absorbere større mengder vann når flommen kommer. Tilsvarende vil det organiske materialet kunne lagre og holde på store mengder vann, slik at skadene ved tørke blir mye mindre. I tillegg vil det organiske materialet og mer luft gjennom alle porene sikre mer næring og bedre levekår for det biologiske livet i jorda. Det sikrer både naturmangfold og god plantevekst. Bedre matjord gir også mer næringsrik mat og mindre behov for plantevernmidler og gjødsel.

Per i dag mangler Norge både målsettinger og virkemidler. Naturlig karbonlagring er diskutert i Miljødirektoratets Klimakur-utredning, men diskusjonen dekker bare en tredel av de naturlige karbonlagrene på land. For to tredeler av karbonlagrene i norsk fastlandsnatur mangler utredningen både analyser og tiltak. Det samme gjelder for fjord- og havområder. I den tredjedelen som er dekket, ligger utredningens fokus dessuten på trær som tømmerstokker, mens mesteparten av karbonet lagres i jorden. Det leder til ufullstendige tiltak som risikerer å bli kontraproduktive for både klima og naturmangfold.

Et politisk mål om økt naturlig karbonlagring vil gi et overordnet styringsgrunnlag.

Diskusjonene i Klimakur er utløst av dagens klimamål, og er utformet som svar på Norges nåværende internasjonale forpliktelser. Et politisk mål om økt naturlig karbonlagring vil legge et nytt og helhetlig, overordnet styringsgrunnlag for et satsingsområde som er sterkt voksende både i Norge og internasjonalt, og som kommer til å utvikles videre i årtier og århundrer framover. Et nytt og overordnet mål vil dekke områder både innenfor og utenfor dagens klimaforpliktelser, og slik bidra til at tiltak utløses av hvilken klimaeffekt de har, enten de per i dag omfattes av rapporteringsforpliktelser eller ikke.

Et politisk mål bør utløse noen tiltak raskt. Mange ulike typer tiltak kan bidra til å beskytte og øke naturlige karbonlagre. Blant slike tiltak er beskyttelse av eksisterende natur, restaurering av naturområder og utvikling og implementering av driftsformer i jord- og skogbruk som bidrar til varig binding av karbon, som økt vekstskifte, mer bruk av jorddekke og fangvekster, biokull, mindre syntetiske sprøytemidler og kunstgjødsel, redusert jordbearbeiding og jordpakking. Dette er teknikker som er kjent i det økologiske jordbruket, og derfor vil det å styrke det økologiske jordbruket, samt sikre god kompetanseheving i resten av jordbruksfeltet, stå sentralt.

En tverrsektoriell strategi bør identifisere potensial og tiltak for ulike landskapstyper og virksomheter. Kjent kunnskap tilsier at vi raskt kan gjennomføre eksempelvis bedre beskyttelse av myr og naturskog og restaurering av karbonrik natur som tareskoger. Det bør sees på regionale virkemidler som i dag er rettet mot avrenning til vann fra jordbruket. De samme tiltakene vil øke naturlig karbonlagring i jord og bør derfor gis økte midler, løftes opp på nasjonalt plan og gjøres tilgjengelig for alle jordbruksareal uavhengig av hvor utsatt arealet er for erosjon.

En strategi må bidra til kunnskapsutvikling. Å forstå og utnytte naturlig karbonlagring er et svært komplekst fagområde som krever helhetlige, kunnskapsbaserte løsninger, både når det gjelder naturfaglige spørsmål og spørsmål rundt utforming av effektive tiltak og insentiver. Kompleksiteten kan illustreres ved at Norsk institutt for naturforskning (NINA) har etterlyst en «Naturkur» etter modell av Klimakur, som er en utredning på 1200 sider. En slik naturkur må kartlegge totalbildet av økosystemtjenester. Her gjelder ikke bare naturlig karbonlagring, økosystemers og arters egenverdi, muligheten for å høste fra naturen gjennom jakt og fiske, rekreasjonsmuligheter og folkehelse, men også f.eks. ulike naturtypers evne til å dempe negative effekter av klimaendringer som flom og tørke. Dette siste gjelder også ved karbonlagring i jordbruksjord og mer permanent plantedekke i jordbrukssystemer. Det bør utredes hvordan karbonlagring i jord kan måles og rapporteres. En strategi må identifisere kunnskapshull og vise hvordan hullene kan tettes.

Naturkrisen og klimakrisen må ses i sammenheng. Ved å vektlegge og tydeliggjøre målsettinger om naturbaserte klimaløsninger settes også fokus på behovet for å se på klimakrisen og naturkrisen i sammenheng. Kortsiktige tekniske løsninger for å redusere utslipp av klimagasser kan gi store inngrep i naturen som ikke bare forringer naturmangfold, økosystemer og naturlige landskap, men som også kan medføre utslipp av lagret CO₂ som kan undergrave gevinsten ved inngrepet. Eksempler på dette er

vindkraftanlegg der myrområder må dreneres for å gi plass til vindturbiner eller anleggsveier, eller skogplantasjer som gir negativ effekt for naturmangfold generelt, og spesielt jordboende sopp og karbonlagring og karbonlagre i jord.

Et nasjonalt mål vil gi substans til norske internasjonale posisjoner. Internasjonalt er Norge en forkjemper for naturbaserte klimaløsninger, eksempelvis gjennom Klima- og skoginitiativet og gjennom Høynivåpanelet om bærekraftig havøkonomi, som statsminister Erna Solberg var en av to initiativtakere til, samt 4/1000 initiativet (<https://www.4p1000.org/>).

Høynivåpanelet har uttrykt at havbaserte klimatiltak kan redusere det globale utslippsgapet med 21 prosent innen 2050. Øverst på listen over anbefalte tiltak er investeringer i naturbaserte klimaløsninger. Det er behov for en utredning av hvor stort potensial for opptak og varig lagring det er i tareskog og ålegrasenger. Et norsk restaureringsprogram for karbonrike marine naturtyper som tareskog og ålegrasenger vil bidra til konsistens i norske posisjoner og til å styrke gjennomslaget for gode og viktige forslag internasjonalt.

Norge må få et overordnet mål om å øke naturlig lagring av karbon, der de tiltakene som velges også er positive for naturmangfold. Den antatt mulige økningen må også kvantifiseres, basert på en grundig utredning, slik at vi vet hvor vi skal. Vi mener et slikt mål kan nås ved å ta vare på og restaurere økosystemene med størst potensial som karbonlager (våtmarker, skog og fjellområder), øke kunnskapen og statistikkgrunnlaget for naturlig karbonlagring, både nasjonalt og kommunalt, sette av midler, samt å forsterke lovverket for vern av naturlige karbonlagre og ved å øke insentivene for tiltak som øker fotosyntesen i jordbruk, skogbruk og havbruk og som bygger opp karbonlagre i jord.

Referanser:

- NINA 2020. *Carbon Storage in Norwegian Ecosystems*. www.NINA.no
- 4/1000 her: <https://www.4p1000.org/>
- 4/1000 Regjeringens pressemelding: https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/jorda-er-en-del-av-klimalosningen/id2692868/?utm_source=www.regjeringen.no&utm_medium=epost&utm_campaign=nyhetsvarsel%2006.03.2020&utm_content=Landbruks-%20og%20matdepartementet&fbclid=IwAR0jprV9B1Gbf7X1bGQmUYs91jp_KNE6dwcVxx1pG52wLURdAfd406L718
- ForUMs hørings svar til Klimakur: https://docs.google.com/document/d/1vgxR2gJPlc73rbOZ8k8f2dLXhN_uY2foY3LKdP5Y_Es/edit#heading=h.ft42ev3vf9t7